

Torej: Cigani so cigani zato, ker so cigani Cigani; cigani pa so Cigani, ker so Cigani cigani. Ali pa: reveži so reveži, ker so revni; revni pa so reveži zato, ker so reveži. Kdor pa ne misli tako, bodi mu sojeno!

Božidar Jezernik

Program dela na etnološkem prispevku v slovenski enciklopediji in na enciklopediji slovenske etnologije

(Predlog)

Izhodišče. Mladinska knjiga v Ljubljani pripravila Slovensko enciklopedijo (ali Enciklopedijo Slovenije) v več zvezkih. V delu bo zastopana seveda tudi etnološka problematika. Skupina, ki so jo sestavljali A. Baš, S. Kremenšek, Z. Kumer, N. Kuret, M. Ramovš, M. Stanonik, Z. Šmitek, V. Vodušek in Marko Terseglav, je pripravila geslovník za etnološki del. V njem je 36 gesel in 5 kazalk splošnega značaja, 56 gesel in 32 kazalk s področja materialne kulture, 18 gesel in 12 kazalk s področja socialne kulture in 49 gesel in 82 kazalk s področja duhovne kulture, skupaj torej okrog 290 enot. Biografski del obsega 43 + 44 + 25 = 112 imen.

Delo na prvem zvezku Slovenske enciklopedije naj bi začelo jeseni 1979. Trajalo naj bi približno leto dni. Nosilci nekaterih disciplin menijo, da bi bilo najbolj ustrezno celotno delo (za vse zvezke) opraviti v omenjenem času. Zdi se, da bi kazalo tako ravnati tudi na etnološkem področju. Razlog: istočasno izpolnjevanje celotne naloge omogoča večjo vsklajenost.

Razumljivo je, da je naloga takega obsega, kot je sodelovanje pri Slovenski enciklopediji, vzbudila vprašanje, ali ne bi istočasno mislili tudi na slovenski etnološki slovar. Omenjena skupina je bila glede tega mnenja, da se kaže o tem pogovarjati takoj, ko bo geslovník za Slovensko enciklopedijo pripravljen. Glede na to je bila izvršilnemu odboru Slovenskega etnološkega društva dana pobuda, da skliče sestanek, na katerem bi se pogovarjali o slovarju in o delu pri Slovenski enciklopediji. Menimo, da so širše strokovne akcije, ki zajemajo po tematiki ves slovenski etnični prostor, v načelu stvar vseh slovenskih etnologov.

Obseg dela. Prispevki za Slovensko enciklopedijo so nemajhna obveza. Zaradi njihovega enciklopedičnega značaja bodo zahtevali veliko dela in opravka s stvarmi, ki ne bodo neposredna sestavina enciklopedije. Ob tem gradivu pa bi lahko vzporedno in brez velikega dodatnega napora nastajal geslovník za Enciklopedijo slovenske etnologije, ki bi jo nedvomno zelo potrebovali. Če napravimo samo še korak dalje, bi lahko iz geslovníka nastal SLOVENSKI ETNOLOŠKI SLOVAR, ki bi bil vmesna, v marsičem tudi le delovna stopnja do Enciklopedije slovenske etnologije. To bi bil geslovník in slovar obenem, slovar z minimalno razlago pojmov, pri personalijah npr. le z letnico rojstva (in smrti) ter temeljno strokovno oznako upoštevane osebnosti v enem stavku. Kolikor bi pri tem res šlo le za nekakšen "stranski proizvod" dela pri Slovenski enciklopediji, le za stopnjo na poti do Enciklopedije slovenske etnologije, v osnovi tudi za geslovník za to zadnjo, bi bilo dovolj, da bi poskrbeli za njegovo razmnožitev v obliki in tehniki vprašalnic za etnološko topografijo, glede na obseg v enem ali tudi v več zvezkih.

Geslovník in slovar hkrati naj bi nikakor ne bila dokončni cilj dela ali "stranski proizvod" brez drugačnih namenov. Bila naj bi, kot rečeno, stopnja na poti do Enciklopedije slovenske etnologije. O njenem obsegu in o času, ki bi ga to delo zahtevalo, je v tem trenutku seveda še težko govoriti. Težko se je odločati tudi glede njenega ustroja. V tem pogledu sta mogoči dve obliki: abecedni red, ne glede na tematske kroge ali gesla in kazalke, abecedno urejene po tematskih skupinah. Čeprav se zdi edino smotrna prva rešitev, je iz določenih razlogov vendarle umestno predlagati naslednje.

Delo na vprašalnicah za etnološko topografijo slovenskega etničnega ozemlja je pokazalo, da zavoljo subjektivno in objektivno pogojenega zamujanja z delom na določeni vprašalnici ne morejo v tisk vprašalnice, ki so bile že zdavnaj skrbno pripravljene, kajti načrtovane so v skupnem zvezku. Predvidevamo, da bo prihajalo do podobnih zadreg tudi pri drugih kolektivnih delih, še posebej pa pri enovitem delu, kot mora biti abecedno urejena enciklopedija. Zato bi bilo bolj ustrezno načrtovati izdajo posameznih zvezkov ali snopičev po tematskih skupinah, če ostajamo pri običajni sistematizaciji, na primer Stavbarstvo in stanovanjska oprema, Noša, Skupnosti, Šega, Zdravilstvo in tako dalje. Ko bi bili izdelani vsi zveščiči, bi bilo mogoče pripraviti skupni register.

Vemo, da je v dosedanji podobi tudi klasične slovenske etnološke problematike vrsta vrzeli. Nad nekaterimi imamo pregled, druge se v vsej svoji pojavnosti pokažejo šele med raziskovalnim delom. Zato bi bilo morda umestno, da bi Enciklopedijo slovenske etnologije oblikovali v dveh stopnjah. ENCIKLOPEDIJA SLOVENSKE ETNOLOGIJE I bi bila tako sestavljena v preprostejši obliki in tehniki (na primer vprašalnic za etnološko topografijo) po posameznih zveščičih. Namenjena naj bi bila prvenstveno strokovnim krogom, kar pomeni, da bi bila med sestavinami posameznih gesel obvezno tudi opozorila na vrzeli v preučeni posameznih pojavov. Tako bi bila ta izdaja tudi nekakšen register tistih nalog, ki bi jih bilo treba opraviti, da bi lahko pripravili ENCIKLOPEDIJO SLOVENSKE ETNOLOGIJE II. Le-ta bi bila lahko izpopolnjena,

bila bi enovita, nerazdeljena na posamezne tematske skupine, tehnično seveda bistveno drugače natisnjena, ilustrirana, itd.

Seveda bi se bilo treba že za delo na Enciklopediji I jasno dogovoriti za nekatera temeljna načela. Določiti bi bilo treba, kaj so vrzeli v preučeni gradiva in podobno. Kolikor je mogoče že sedaj predlagati nekatera izhodišča, bi podčrtali dvoje:

a) obdelava gesel bi morala biti zastavljena razvojno;

b) nakazana bi morala biti zveza pojava z drugimi pojavi oz. družbenozgodovinskimi razvojnim tokom v celoti.

Organizacija dela. Že pri delu na geslovníku za Slovensko enciklopedijo se je pokazala sicer shematična in zgolj delovna delitev problematike na materialno, socialno in duhovno kulturo, na splošna vprašanja in na personalije za zelo uporabno in celo neogibno. Zato bi kazalo tudi delo pri Slovenski enciklopediji in geslovníku ali slovenskem etnološkem slovarju organizirati po skupinah v skladu z omenjenimi petimi razdelki. Taka organiziranost bi lahko bila izhodišče; skupno delo pa bo morda pokazalo potrebo po drugačnih organizacijskih oblikah za delo pri obeh inačicah Enciklopedije slovenske etnologije.

6. XI. 1978

S. Kremenšek

Na sestanku o programu dela na etnološkem prispevku v Slovenski enciklopediji in na Enciklopediji slovenske etnologije, 22. 11. 1978, ki se ga je udeležilo 28 članov SED, je bilo po razpravi sklenjeno naslednje:

1. Po opravljenem delu na geslovníku za Slovensko enciklopedijo se bo delo nadaljevalo po tematskih področjih vzporedno za Slovensko enciklopedijo in Enciklopedijo slovenske etnologije.

2. Delo bo vodil petčlanski organizacijski odbor, ki ga sestavljajo:

Angelos Baš — materialna kultura,
Mojca Ravnik — družbena kultura,
Zmaga Kumer — duhovna kultura,
Slavko Kremenšek — splošna vprašanja,
Duša Krnel-Umek — personalije.

Etnološka topografija ljudskega stavbarstva v Prekmurju

Etnološka topografija ljudskega stavbarstva se opravlja za vsak objekt po kriterijih za določanje stopnje dokumentiranosti. Vsaka domačija se zato evidentira, delno dokumentira ali popolno dokumentira.

V letu 1974 je kustos muzeja z zunanjimi sodelavci evidentiral pristne in zanimive primere ljudskega stavbarstva v okolici M. Sobote, v letih 1975 in 1976 pa na Goričkem.

Po navodilih Kulturne skupnosti v M. Soboti in Zavoda za spomeniško varstvo v Mariboru je

potrebno v čimkrajšem času pregledati seznam spomenikov I. Kategorije v Prekmurju in izdelati seznam etnoloških spomenikov II. kategorije.

Dokumentacija gradiva o ljudskem stavbarstvu v Prekmurju, ki jo hrani Pokrajinski muzej v Murski Soboti, se vsako leto dopolnjuje. V letošnjem letu je kustos s sodelavci zbiral gradivo v okolici Murske Sobote. Po končani akciji bodo popolno dokumentirane domačije Černelavci 12, Rakičan 98, Bogojina 160, Selo 77 in Šalovci 55.

V. Koren

O zagrebških razstavah

V zagrebškem Etnografskem muzeju so imeli 28. junija otvoritev razstave "Etnografska prošlost Zagreba", ki je na ogled do 31. decembra. Pripravili so jo v počastitev 60-letnice muzeja. Za naslovom, ki je obetal drugačno vsebino, se skriva "preteklost" vasi, ki so danes urbanizirana naselja v sklopu mesta Zagreba: od Vprapč na zahodu, do Čucerja na vzhodu, vasi ob vznožju Medvednice ter vasi Resnik, Ščitarjevo in Remetinec na jugu. Na razstavi so predstavljeni: naselje, hiša, notranja oprema, gospodarstvo, obrti in s tem povezano sejmarstvo, tkalstvo, noša, letne šege in šege ob poroki — "materijalne i duhovne tvorbe tradicijske kulturne baštine" prebivalstva omenjenih vasi.

Etnologu, ki ga zanima sodobna likovna ustvarjalnost ljudi ter njihov odnos do nje, bi bila verjetno bolj poučna razstava "Amerika now". V Ljubljani je na ogled na žalost le tisti njen del, ki ga je pod svoje okrilje sprejela Moderna galerija. V Zagrebu pa je lahko obiskovalec videl in prisluhnil kompleksnemu prikazu ameriške kulture (v ožjem smislu) sedemdesetih let — razen poezije in proze. Ta kompleksni prikaz na področju likovnosti vključuje stvaritve, ki se, kot organizatorji sami priznavajo, še pred desetimi leti nikakor ne bi znašle v galeriji, muzeju ali na resnejši razstavi. Gre za stvaritve kot so: razna ročna dela, fantazijsko okrašene hiše, stenske slike, vrtno skulpture ipd., ki naj bi prikazovale, kako ljudje iz raznih delov Združenih držav izražajo svoja čustva in krasijo svoje okolje. Njihov ustvarjalec je "človek iz naroda" kot pravijo, pri katerem ravno tako obstaja želja za izražanjem svoje osebnosti. Odnos organizatorjev do takšnih stvaritev je tako razumljiv predvsem iz tega zornega kota, saj razstava v svoji celoti izzveni pretežno v duhu zelo ameriškega poudarjanja "personality". Etnologu pa bi morale ob eksponatih kot je npr. "državljanov" leseni vrt ali "babičine" slike iz kumaric, korenčkov, čebulic in koruznih zrn v kozarcih za vlaganje, kar vzvaloviti možganske gube. Takšno in podobno ustvarjanje ter pojavi, ki so z njim povezani, so za način življenja zelo zgovorni in naravnost vabijo k raziskovanju.

Inja Smerdel